

lis scientia pertinet ad scientiam visionis, quamvis, ut præcedit determinationem liberam divinæ voluntatis ut in re positam, aliquid participet de simplici intelligentia. Alio vero modo potest considerari Dei scientia ut ratione posterior libera determinatione voluntatis ejus, jam posita in re, et hæc est pura et omnino rigurosa visionis scientia.

CAPUT IV.

EX DIVINÆ PROVIDENTIÆ PERFECTIÖNE ET EFFECTIBUS EJUS, NECESSITAS HUIUS SCIENTIÆ OSTENDITUR.

1. Superest ut sententiam hanc, quam (ut opinor) sufficienti auctoritate comprobavimus, rationibus etiam declarem ac persuadeamus; in hoc ergo capite rationem a posteriori, seu ab effectibus nobis notioribus vel revelatis desumptam, proponemus; in sequenti vero propriam rationem a priori, qualis in hac materia esse potest, afferemus.

2. *Prima ratio.* — Prima igitur ac præcipua ratio sit, quia hujusmodi scientia est utilissima ad prudentiam, ut vel ex rebus humanis conjectare licet; nam, si ego cupio aliquid alteri persuadere, ut prudenter id faciam, multum conferet prænosse in quo tempore vel opportunitate soleat ille melius esse dispositus, et quibus rebus magis affici soleat, et sic de aliis circumstantiis; quod si omnino præscirem quid esset facturum tali et tali modo exoratus, tali cognitio utilissima esset ad statuendum quid agere oportet, et ad applicandum media accommodata; sed oportet, ut ad omnem providentiæ modum Deus sit perfectissime dispositus, et ut sit potentissimus, et ut intelligatur habere in se quidquid ad perfectissimam prudentiam et providentiam conducere potest; ergo hæc scientia est Deo maxime necessaria.

3. Accedit deinde sine hac scientia intelligi non posse varios modos providentiæ divinæ perfectissimæ ac sapientissimæ, quos in suarum creaturarum liberarum præcipue gubernatione et in ordine ad supernaturalem finem observat. Primum hoc patet in præordinatione absoluta aliquorum hominum vel angelorum ad beatitudinem consequendam ante omnem scientiam absolutam futurorum operum; nam, quod in Deo sit hujusmodi præordinatio, in libro tertio satis a nobis disputatum est. Quod vero sine hac scientia intelli-

gi non possit, sic declaratur, quia nullus potest statuere prudenter de fine, nisi habeat præcognita media sibi possibile ad consequendum finem quem intendit, et eo modo quo intendit. Quod recte declarant illa verba Christi, Luc. 14: *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non prius secum cogitat an habeat sumptus qui sufficiant ad perficiendum? aut quis rex, etc.* Unde si propositum de consecutione finis omnino certum et infallibilem effectum est habiturum, necesse est ut media etiam certa et infallibilia supponantur præcognita; ergo, nisi Deus præcognoscat quibus modis, seu quibus rebus aut conditionibus positis, humanum arbitrium hoc aut illud operabitur, non potest secum statuere de tali hominis operatione, aut de fine per illam consequendo; quia alias oportet aut Deum necessitatem inferre voluntati, ut omnino faceret quod ipse decrevit; aut se periculose exponere ut non fiat, quod ipse efficaciter intendit, quia relinquit voluntatem in libertate sua, nondum sciens quid sit operatura, talibus positis conditionibus.

4. *Confirmatur eadem ratio.* — Atque hujus rationis vis maxime apparet, supposita doctrina superius tradita de divina præfinitione; est enim, ut ostendi, a communi doctrina, et præsertim Divi Augustini, et a divina perfectione et omnipotentia alienum, ideoque per se satis incredibile, dicere, non posse Deum liberum actum honestum in particulari, et cum omnibus circumstantiis prædefinire absolute et efficaci voluntate sua, et salva libertate voluntatis creatæ; sed hæc prædefinitio non habet locum, nisi supposita prædicta præscientia; ergo necessaria est in Deo ad hujusmodi providentiæ modum. Minor satis est in præcedenti libro tractata, ubi ostendi hanc prædefinitionem esse non posse physice executivam et prædeterminativam potentiæ liberæ, salvo usu libertatis illius; ideoque solum esse posse per modum intentionis efficaciæ, quæ intentio efficaciæ, ut sit prudens et impediri nequeat, supponit in intendente scientiam mediorem per quæ infallibiliter possit talis intentio ad effectum perducere, ut ratio superius facta probat. Cognitis autem his mediis, cognoscitur conditionalis veritas, scilicet, quod si illa adhibeantur, talis effectus liber sequetur; et hoc est quod intendimus, sive ille effectus cognoscatur in tali medio tanquam in causa, sive alia ratione, hoc enim non refert ad quæstionem, an sit talis scientia quam tractamus, sed ad

quæstionem quomodo sit, de qua dicemus cap. 7.

5. *Secunda ratio.* — Eandem omnino vim habet ratio quæ ex efficaci vocatione seu ex prævenienti auxilio sumi potest; nam quod sit aliqua divina vocatio ita efficaciæ, ut certum et infallibilem habeat effectum, quatenus ex Dei intentione procedit, satis in superioribus ostensum est, tam ex modo loquendi sacræ Scripturæ, quam ex doctrina Patrum, præsertim Augustini et Chrysostomi. Ac per se satis certum apparet pertinere maxime ad suavitatem ac efficaciæ divinæ potentiæ et providentiæ supernaturalis, ut possit quo velit corda convertere, et quomodo velit; vel ut possit ita interius suadere, ut efficaciter persuadeat; vel denique possit ita interius docere, ut non solum homo discat, sed etiam discendo videat, videndo appetat, et appetendo perficiat, ut Augustinus scribit. Et præter omnia supra tractata, est de hac re insignis locus apud Prosperum, libro de Vocat. gent., cap. ult. At vero, nisi hæc scientia conditionata supponatur, non poterit esse vocatio ita efficaciæ, ut omnino infallibilem habeat effectum, ita ut, posita præfinitione, implicet contradictionem non fieri. Hoc enim esse necessarium, neque aliter intelligi posse, ex superius tractatis dupliciter ostendi potest. Primo, quia talis vocatio intelligitur efficaciæ, prius ratione quam actu faciat; non enim dicitur efficaciæ solum quia actu facit, sed quia infallibiliter facit ut velimus; ergo prius ratione quam intelligatur Deus velle talem vocationem alicui conferre, cognoscit illam ut efficacem; ergo cognoscit quod, si illam det alicui, infallibiliter habebit effectum in illo; hoc enim est cognoscere illam esse efficacem; at hæc est scientia conditionata, quam persuadere intendimus. Secundo, quia infallibilis consecutio effectus ex vocatione efficaci intelligi non potest, nisi aut ex physica efficaciæ et prædeterminatione causæ, aut ex mera scientia; sed prior modus est impossibilis, et repugnans libertati, ut in superioribus ostensum est; ergo posterior modus est verus; illa autem scientia non est alia, nisi hæc conditionata, ut per se constat. (Augustinus, in Enchir., cap. 97 et seq., et de Præd. Sanct., cap. 7 et 8; lib. 3 ad Simpl., quæst. 2; lib. 4 de Grat. Christi, cap. 13 et 14.)

6. *Posterior ratio.* — Ultimo, potest similis discursus formari ex aliis actibus, vel effectibus divinæ providentiæ, ut, verbi gratia, ex confirmatione in gratia, seu infallibili perse-

verantiæ dono, de quo adhuc magis indubitatum est posse homini viatori conferri, et æque certum esse existimo, quamvis aliqui dubitent dari salva libertate; hæc autem duo etiam non possunt in hujusmodi dono conveniente modo conjungi, nisi media hæc præscientia. Et similia sunt quæ de Christi libertate Theologi tractant, quæ brevitatis causa omitto. Tandem ex permissione peccati, ut sapientissimo et prudentissimo modo fiat, censeo sumi posse efficaciæ argumentum, ut intelligamus non esse in Deo hanc permissionem, nisi jam præsciente quid eventurum sit, illa posita. Ac denique ex tota ratione divinæ providentiæ idem concludi potest, nam revera imperfecto modo procederet Deus, si non præsciret quid ex omnibus suis ordinationibus vel permissionibus sit eventurum, donec effectus ut jam factos prævideret; alioqui necesse esset illum quasi dubitando et tentando procedere, præsertim in effectibus causarum liberarum, et motionibus earum, ita ut non possit Deus, postquam aliquid permittit, aliquid definite statuere, quod inde pendet, nisi prius veluti expectet ut videat quid causa secunda efficiat, et sic de aliis. Unde etiam fit, postquam Deus permisit peccatum in Adamo (verbi gratia) vel aliis, quodammodo intelligi aliquid evenire ipsi Deo, quod nesciebat futurum, imo, quod credibilius existimare posset non esse futurum; hæc autem omnia sunt minus consentanea perfectioni divinæ providentiæ, quæ multo erit altior et excellentior, si prævidens omnia quæ quovis modo possibile sunt, et etiam futura a causis secundis si illæ procreentur, et virtutem ac facultatem operandi accipiant, omnia ordinet et disponat juxta sapientiam et voluntatem.

CAPUT V.

DEUM HABERE HANC SCIENTIAM CONDITIONALIUM CONTINGENTIUM PROPRIA RATIONE OSTENDITUR EX TALIUUM CONTINGENTIUM VERITATE.

1. Rationes superiori capite adductæ omnes procedunt de hac scientia, quatenus practica est (ut sic dicam) seu ad praxim et operationem extendi potest; jam vero ratiocinandum nobis est ex perfectione ipsius scientiæ secundum se, et quasi speculative spectatæ.

2. *Ex ipso quod possibilis est hæc scientia, in Deo reperitur.* — Principio igitur statuo hanc

hypothesim, scilicet, si hæc scientia possibilis est, negari non posse quin sit in Deo perfectissime. Hanc propositionem nemo negare potest, quia scientia ex se perfectionem simpliciter dicit, nullamque ex proprio conceptu includit imperfectionem, nec majorem aliquam aut æqualem perfectionem excludit; ergo, si talis scientia est possibilis ex se, pertinet ad perfectionem simpliciter, tam entis summe perfecti, quam personæ sapientissimæ, et in omni scientiarum genere peritissimæ; ergo, si talis scientia est possibilis, non potest Deo deesse. Item nulla excogitari potest scientia eminentior quam divina, aut quæ illam superet aliqua perfectione, etiam extensiva; ergo si est possibilis scientia talium objectorum, maxime in divino intellectu. Unde, si qui Theologi negant Deum habere hanc scientiam, in eo solum fundantur, quod putent esse impossibilem.

3. *Si propositiones conditionales scibiles sunt, et scientia illarum possibilis est.*— Huic adjungo alteram hypothesim, nimirum, si hæc propositiones conditionales de futuro contingente scibiles sunt, etiam scientiam earum esse possibilem. Est hæc hypothesi fere per se nota ex terminis; nam scientia et scibile vel correlativa sunt, vel ad modum correlativorum reciproce dicuntur; sicut in simili materia Aristoteles dixit, si dantur objecta sensibilia, esse possibilem sensum; vel e contrario, si non est possibilis intellectus numerans, non esse possibile tempus, ut est numerus motus. Rursus, ut propositiones sciantur, aliqua scientia sciri debent; ergo, si non sit possibilis talis scientia, nec ipsæ poterunt esse scibiles. Denique, si tale objectum ex se est scibile, ex nullo alio capite potest scientia esse simpliciter impossibilis, ut jam declarabo.

4. *Si veræ sunt hæc propositiones, et scibiles erunt.*— *Occurritur objectioni.*— Tertiam igitur propositionem addo, videlicet, si tales propositiones veræ sunt determinate, scibiles etiam esse quatenus tales sunt, id est, de eis sciri posse quod veræ sint. Hoc etiam supponunt omnes Theologi, qui de hac materia disputant, et videtur per se manifestum, quia omnis veritas ex se scibilis est, quia verum, ut verum, est proprium objectum intellectus et scientiæ; imo eatenus aliquid verum est, in quantum esse potest conforme intellectui seu scientiæ. Quapropter, si in objecto est veritas, non potest ex se non esse scibile; quod si ex parte ipsius non repugnat sciri, neque aliunde

poterit simpliciter repugnare, præsertim in ordine ad Deum. Quod in hunc modum declaratur, quia sicut pertinet ad infinitatem potentiæ Dei quod sit omnipotens, id est, quod possit omne possibile, seu omne quod claudire potest sub latitudine entis, ita pertinet ad infinitatem scientiæ Dei ut sit omnia sciens, id est, sciens omne scibile, seu (quod idem est) omne quod clauditur sub latitudine veri. Dicit forte quis veritatem quidem omnem de se esse scibilem; tamen ex parte modi posse esse incognoscibilem; quia videlicet modus attingendi illam non est possibilis. Sed hoc et involvit repugnantiam, et necessario refunditur in imperfectionem scientiæ divinæ; ut, si quis diceret aliquid de se non repugnare esse ens, tamen, quia non est possibilis modus productionis ejus, non esse possibile, apertam diceret contradictionem, et necessario imminueret divinam potentiam; quia non posse producere tale ens non esset ex repugnantia objecti, sed ex defectu potentiæ. Idem ergo est in præsentibus, quia si objectum habet veritatem, ex parte ejus non repugnat cognosci; ergo si omnino est latens veritas, solum esse potest ex defectu virtutis cognoscentis. Confirmatur, quia, qui sic responderet de his futuris, eadem ratione posset idem dicere de futuris contingentibus absolutis; nam etiam modus, quo attingitur eorum veritas, nobis est ad intelligendum difficillimus; hoc ipso tamen quod in eis est veritas, certe scimus non posse subterfugere divinam scientiam; ergo idem est in præsentibus dicendum.

Varii dicendi modi circa veritatem harum propositionum.

5. *Prima sententia.*— Solum ergo videndum nobis superest, an in his propositionibus sit determinata veritas, ut, hoc ostenso, demonstratum etiam sit Deum earum scientiam habere. Tres igitur in hac re cogitari possunt dicendi modi. Primus est, propositiones hæc esse falsas et impossibiles, ideoque sciri non posse, quia quod non est, non scitur. Ratio est, quia illæ non sunt nisi propositiones conditionales; sed ut conditionales, non possunt esse veræ; ergo nullo modo. Probatur minor, quia in conditionali nihil affirmatur, nisi unum ex alio sequi; ergo si non bene sequitur, conditionalis est falsa; et ideo est vulgare apud Dialecticos, veritatem conditionalis consistere in bonitate illationis, et, quia consequentia, quæ semel est bona, ut ipsi etiam dicunt,

semper est bona, ideo asserunt conditionalem veram, esse necessariam; illatio autem quæ fit in his locutionibus non est bona, et ideo etiam ipsæ locutiones non sunt necessariae, ut per se notum est; ergo neque veræ esse possunt.

6. *Secunda sententia.*— Secundus modus dicendi, est has propositiones nec veras esse, nec falsas determinate, quatenus in eo statu sunt; solumque posse reduci ad aliquam veritatem, si fiant quasi modales propositiones, dicendo: Si hoc sit, illud ut in plurimum eveniet, vel frequenter, vel probabiliter, vel raro. Ratio est, quia effectus, qui de causa libera per tales locutiones enunciantur, non habent determinationem ullam; ergo nec veritatem habere possunt. Patet consequentia, quia veritas locutionis pendet ex determinatione objecti, sumitur enim ex conformitate ad illud. Antecedens autem patet, quia hic effectus non est determinatus in causa, cum ipsa sit indifferens; neque ex ipso effectu, quia nullum habet esse, neque in tempore, neque in æternitate, in quo solo esse potest fundari determinatio futuritionis. Et hæc est magna differentia inter hæc conditionata futura, et inter absoluta. Unde in his maxime videtur habere locum quod Aristoteles dixit, 1 Periher., cap. ult., futura contingentia non habere determinatam veritatem. Altera vero pars hujus sententiæ per se clara est, quia hæc futura possunt habere causas magis vel minus propensas ad effectum, juxta occurrentes circumstantias vel conditiones; ergo ex illis potest sumi aliqua determinatio, non simpliciter, sed modalis, et secundum quid.

Tertia sententia.

7. *Tertia sententia* est, has propositiones neque esse impossibiles, neque etiam quasi suspensas quoad veritatem vel falsitatem, sed ad alterutram esse determinatas, quanquam a nobis discerni non possit quando determinata sit locutio ad veritatem, quando vero ad falsitatem.

8. Hæc est sine dubio vera sententia, ad quam explicandam, adverte imprimis illas propositiones affirmari posse et debere, non in vi illationis ex virtute antecedentis, sed per modum simplicis affirmationis unius de alio sub tali conditione concepto. Itaque cum dicimus: Si Petrus hodie viveret, in hac occasione hoc faceret, non affirmamus Petrum esse talis virtutis aut conditionis, ut necessa-

rio hoc esset facturus, vel ut ex ejus existentia talis effectus necessaria illatione inferatur; sed solum affirmamus talem effectum de facto fuisse conjungendum cum illa causa, si extitisset. Hoc satis videtur probari, primo ex communi sensu, et intentione omnium sic loquentium; neque enim volunt affirmare aliquid per se falsum, sed aliquid quod probabile sit aut verisimile; quod non esset, nisi in illo sensu proferretur. Unde etiam viri docti non statim rejiciunt has locutiones, vel ab illis dissentiunt, ut falsis; sed vel ambigui sunt, vel judicium suspendunt, quia vident rem esse incertam, vel illi parti assentiuntur, quam pluribus conjecturis niti existimant; signum ergo est in his locutionibus non affirmari illationem ex vi antecedentis, sed solum conjunctionem unius cum alio in tali eventu.

9. Secundo, ex re ipsa ita declaratur, quia hic sensus et modus significandi et affirmandi unum de alio ex hypothesi non repugnat rebus significatis, et alioqui est rebus ipsis consentaneus. Major patet. Nam quidquid mente concipitur, potest etiam enuntiari; sed totum hoc mente concipitur: Posito Petro in tali statu et occasione, non quidem necessario peccabit, poterit tamen peccare, et pensatis omnibus conjecturis, verisimilius est illum peccaturum; ergo potest de Petro, sub conditione talis status et occasionis, enuntiari simpliciter illum peccaturum. Dico simpliciter, quia non est necesse talem enuntiationem esse modalem, verbi gratia, probabile vel contingens ut in plurimum esse, illum peccaturum, sed simpliciter, seu de inesse, ut dicunt. Quod non solum in vocali enuntiatione videtur per se notum, sed etiam in humanæ mentis judicio, quia quando homo interius conficit hujusmodi enuntiationem, et de illa judicat, sicut non judicat esse impossibilem aut evidenter falsam, ita non solum judicat esse probabilem aut verisimilem, ac si hoc ipsum sit veluti pars objecti illius judicii, alias judicium esset evidens et certum, cum tamen homo non assentiatur evidenter, sed cum formidine; igitur, sicut in propositione de præterito aut de præsentibus, de cujus veritate non mihi evidenter constat, si tamen habeo probabilem conjecturam vel auctoritatem, non solum judico esse probabilem, sed simpliciter judico ita esse vel fuisse, quamvis cum formidine, ita in præsentibus, proposito illo objecto sub illa conditione, potest intellectus ex conjecturis absolute judicare hoc esse